

Gücün Değil Acizliğin Göstergesi Şiddet

Çisem Gürsoy*

ÖZET:

Bir insanın hayatı boyunca Şiddetle karşı karşıya gelmemesi günümüzde maalesef çok düşük bir ihtimal haline gelmiştir. Burada bahsedilen Şiddet geniş anlamda psikolojik müdahaleyi de içine alan Şiddet kavramıdır. Kimi zaman hakaret, sövme, tehdit, aşağılama gibi birçok yolla da kişi bir başkasına zarar verebilmektedir. Bu sebeple de insanların fiziksel olmasa bile psikolojik Şiddet mağduru olmaları ne yazık ki çok sık rastlanan bir durumdur. İnsanların dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı alacakları önlemler çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Çünkü bireye istem dışı gerçekleştirilen bu müdahalenin kontrolü tamamen bir başkasının -Şiddeti yönelten kişinin- tekelindedir. Bu eylemi başlatan da bitiren de Şiddetin failidir. Bu sebeple Şiddetin önlenmesine yönelik alınacak tedbirlerin faile yönelik gerçekleştirilmesi gerekir.

Çalışmamda esasında dikkat çekmeyi hedeflediğim konu şudur; Şiddetin mağdurları ya da Şiddetten zarar görenler insan nezdinde özel şahıslardır. Ancak bugün modern devlet düzeninde Şiddetin uygulayıcısı sadece özel şahıslarla sınırlı değildir, devlet de istediği zaman vatandaşına Şiddet uygulama gücünü elinde bulundurmaktadır. Şiddete uğrayan bir kimsenin hak arama özgürlüğünün sonucu olarak yargı yoluna başvurusu ve bu yolla zarar verenin cezasını çekmesini talep etmesi hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir. Ancak bugün Şiddetin kaynağının devlet olduğu durumlarda ne yazık ki bu hak arama özgürlüğü çoğu zaman sonuçsuz kalmaktadır. Şiddetin kaynağına göre yapılan farklı muameleler adalet olgusunun zarar görmesine sebep olmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Geniş anlamda Şiddet kavramı, Şiddeti uygulayanlar, Şiddet göstermenin nedenleri, hukuksal mücadele, Şiddetin sorunun çözümü tartışması

*Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Lisans Öğrencisi

1.GİRİŞ

Şiddet olgusu insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Geçen zamanla birlikte karmaşık bir yapı oluşturmuş ve çeşitli özellikler kazanmıştır. Şiddet olgusuna ilişkin değişmeyen tek yargı ise bu konunun toplumsal bir sorun olduğu gerçeğidir.

Şiddet; saldırganlık, hâkim olmak, yenmek, yönetmek amacı ile güçlü, şiddetli, etkili bir hareket, fiil, işlem: bir işi bozma engelleme, boşa çıkarmaya karşı düşmanca, yaralayıcı, hırpalayıcı veya tahrip edici (yıkıcı, yok edici) amaç taşıyan bir davranıştır, şiddet saldırganlığın çeşit ve derecesidir.² Kısaca bireyin fiziksel, ruhsal ve ekonomik yönden acı çekmesine neden olabilecek zarar verici her davranış şiddettir.

Şiddet; kaynağına, etki alanlarına, türlerine göre çeşitli açılardan sınıflandırılabilir. Şiddetin kaynağında kimi zaman salt birey olabileceği gibi devlet de şiddetin uygulayıcısı konumunda yer alabilir. Bu noktadan hareketle yazının esas konusu; şiddetin kaynağının devlet olduğu durumlarıdır.

2. Modern Devlet ve Meşru Şiddet Tekeli

Şiddet, kişi ya da kişilerin eylemleri esas alınarak açıklanmakta; aktörün insan dışında bir varlık olacağı genellikle kabul edilmemektedir. Oysa modern devletin en önemli özelliklerinden birisinin şiddet araçlarını tekelinde tutması akla geldiğinde bu sav eksik kalmaktadır.³

Orta çağ düzeninin oluşumundan beri devletin fiziksel şiddeti tekeline alması gerektiği anlayışı doğal bir olgu haline gelmiştir. Modern devlet yaşamında bu anlayışın altında yatan temel düşünce ise toplumsal barış ve düzenin sağlanmasına yöneliktir. Modern devletin omurgası olarak nitelendirilen meşru şiddet tekeli devletin amaçlarına ulaşmaktaki en etkili araçtır. Devlet kolluk kuvvetleri sayesinde bu gücü elinde bulundurmakta ve gerekli gördüğü durumlarda bu gücü devreye sokmaktadır.

Max Weber şiddet tekeli konusunda açık sözlüdür: “*Modern devlet, bütün siyasal birlikler gibi, sosyolojik olarak ancak kendine özgü somut araçları açısından tanımlanabilir: o da fiziksel güç ve şiddet kullanımıdır.*” Buna göre modern devlet, “*belli bir arazi içinde fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğunu*” ifade eder.⁴ Bu noktadan hareketle varılacak esas

² ÖZERKMEN, Necmettin; GÖLBAŞI, Haydar. Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, 2012, s 28. Bkz. (Erten, Ardalı, 1996: 143)

³ SANCAR, Mithat , ‘Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti’, *Doğu-Batı Dergisi*, 2001, s.27

⁴ SANCAR, Mithat , ‘Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti’, *Doğu-Batı Dergisi* ,yıl:4,sayı 3, sf:25-45

düşünce iktidarın ve egemenliğin şiddet araçlarıyla donatılmış olduğu gerçeğidir. Weber'e göre şiddet kullanımı devlete özgü bir araçtır. Çünkü bu aracı devlet dışında yer alan bir kimse kullandığı takdirde cezalandırılır. Bu aracı devlete özgü kılan ise meşru oluşudur. Devlet kamu düzeni ve yararı, toplumsal barış ve huzur gibi gerekçelerle bu gücünü istediği takdirde uygulamaya koyabilmektedir.

3. Hukuk Devleti Gerçeği

Hukuk devletinde hukuk, hem devletin temelini oluşturan hem de devletin gücünü sınırlayan bir konumdur. Bu sebeple de iki yönlü bir etkiye sahiptir; devlet hem uygulamada sahip olduğu gücü bu olgudan alırken hem de gerçekleştirdiği faaliyetler de yine bu olgunun gereği olarak sınırlandırılmaktadır.

Hukuk devletinde siyasal iktidar, dizginlenmiş bir siyasal iktidardır. Egemen güç hukuk kurallarının çizdiği meşru hattan ayrılmadan hareket etme ve hukuk devletine zarar vermeme koşuluyla vardır.⁵ Hukuk devletinin temel amaçlarından biri; bireyin devletin gerçekleştirdiği eylem ve faaliyetlere karşı korunmasıdır. Bu koruma ile bireyin can ve mal güvenliği sağlanır, oluşabilecek zararlara karşı da hak arama özgürlüğü doğar. Mithat Sancar'ın tabiriyle hukuk devleti ve onun kurumları, modern devletin sertliğine ve bunun sonuçlarına karşı bir emniyet kemeri görevi yerine getirmektedir.

Bireyin özgürlüğü ve devletin menfaatleri çatıştığı noktada meşru şiddet tekeli gündeme gelebilmektedir. Devlet elinde bulundurduğu bu yetkiyi/hakkı asker ve polis gücü sayesinde uygular. Bu uygulama sıradan bir kimsenin bir başkasına uygulayacağı şiddetten farklılık arz eder zira devletin sahip olduğu bu güç meşrudur. Ancak bu meşruluğun demokratik hukuk devletinde elbette sınırları vardır.

4. Toplum Müdahale Oran

Bugün "kral suç işlemez" kuralı modern devlette artık geçmişteki anlamı ve kapsamıyla geçerli değildir; devlet suç işleyebilir, haksızlık yapabilir. Ancak ceza ve polis hukukunun mantığı, devleti koruma ve kollama esasına dayandığından suçtan ve haksızlıktan doğrudan devlet ve bir kurum olarak şiddet tekeli değil, en fazla bunların münferit mümessilleri/memurları sorumlu tutulur.⁶

Şiddet eylemlerinin devlet tarafından önlenememesi veya iktidarın 'meşru' şiddet enstrümanlarına sıkça başvurarak halkına şiddet uygulaması iktidarın

⁵ AKAN, Özgür, *Hukuk Devletinde Bireyin Özgürlüğü ve Devletin Güvenliği Çatışması*, Hukukun Gündemi, 2011

⁶ SANCAR, Mithat, 'Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti3', *Doğu-Batı Dergisi*, yıl:4, sayı 3, sf:25-45

aşınmasının bir belirtisidir. Bu nedenle şiddet, iktidarın zayıflamaya ve meşruiyetini yitirmeye başladığı dönemlerde daha fazla gündeme gelir.⁷ Her ne kadar kurulan hükümetler çoğunluğun iradesini yansıtıyor olsalar da iktidara geldikleri ilk günden son ana kadar meşru şiddet tekeline başvurlar.

5. Devlet Kaynaklı Şiddetin Etkileri

Toplumda her geçen gün artan şiddet olayları ve bunun etkileri katlanarak çoğalmaktadır. Toplum içinde bireylerin birbirlerine aile içinde, iş yerinde, okulda ve birçok yerde uyguladıkları müdahaleler fiziksel ya da sözsel olarak kendini göstermektedir. Anlattığım üzere şiddet sadece toplum içindeki vatandaşların birbirlerine uyguladıkları müdahale ile sınırlı kalmamakta buna devletin de güç kullandığı durumlar eklenmektedir. Her ne kadar bu devletin uygulamış olduğu şiddetin bir meşruiyeti varsa da bu durum onun insan bedeni üzerinde ortaya çıkardığı etkileri ortadan kaldırmaz. Aksine çoğu zaman devlet bir insanın bir başka insana verebileceği zarardan çok daha fazlasını vatandaşına ne yazık ki vermektedir.

Örneğin 12 Eylül 1980’de artan terör eylemlerinde devletin otoritesinin sarsıldığı öne sürülerek girilen şiddetle bastırma politikasının suçu önlediği ve toplumu özlenen huzur ve barış ortamına kavuşturduğu savunulurken bunun ne denli gerçeği yansıttığı aradan geçen onca yıldan sonra gün yüzüne çıkmıştır. Onlarca insan idam edilmiş, kimileri kazara kimileri de kaçarken öldürülmüşlerdir. Yüzlerce insan fiziki ve psikolojik şiddete maruz bırakılmıştır. 12 Eylülün insan ruhu ve bedeni üzerinde yarattığı etkilerin ne sayısı ne de miktarı tahmin edilemeyecek kadar geniştir.

Bu gücün kullanımının en acımasız bir diğer örneği de Yahudi soykırımıdır. Yaklaşık altı milyon Yahudi’nin sistematik bir şekilde katledildiği bu soykırım da modern devlet elinde bulundurduğu meşru şiddet tekeli gücüne dayanarak bu vahşeti gerçekleştirmiştir. Bu dönem de yaşanan acıların ne telafisini ne tahmini mümkün değildir.

Modern devletin iki yüzü vardır. Bir yüzü, toplumu özgürleştirme olanağı sunarken, diğer yüzü cezalandırma tehdidini taşır.⁸ Modern devlet anlayışıyla meşrulaştırılan bu zemin kaygandır, geçen zaman bu kaygan zeminin yarattığı soykırımlarla, yıkımlarla, işkencelerle doludur.

⁷ KÖSE, Talha (2006,28 Mayıs) *Toplumsal Şiddetin Boyutları*, www.arsiv.setav.org.tr

⁸ SAYGILI, Abdurrahman. "MODERN DEVLET'İN ÇIPLAK SURETİ." *AUHFD*59.1 (2010): 61 -97.

6. DEĞERLENDİRME

Şiddetin maruz bırakılan kişiler üzerinde bedensel, ruhsal ve sosyal olmak üzere çeşitli olumsuz etkileri vardır. Kişilerin vücudunda yer alan fiziksel müdahaleden kaynaklı etkiler kalıcı hasara sebep olmadığı takdirde tedavi sürecinin sonra ermesiyle ortadan kalkabilirler. Ancak şiddetin doğurduğu sosyal ve ruhsal etkilerin tedaviye sonuç vermeleri her zaman mümkün değildir. Bu tür zararların etkileri ne yazık ki uzun vade de ve yıkıcı olarak ortaya çıkarlar.

Şiddetin insan bedeni üzerinde ortaya çıkardığı ruhsal etkileri; depresyon, korku, çeşitli kişilik bozuklukları, madde bağımlılığına yönelme, kendini suçlu hissedip utanma, kendi kendine zarar verme girişimlerinde bulunma ve intihar etme eğilimi, sosyal hayattan uzaklaşma, kendine karşı duyduğu güveni ve saygıyı kaybetme şeklinde kendini gösterebilmektedir.

Görüldüğü üzere şiddet yalnızca gerçekleştiği anda sonuç doğurup etkisini yitiren bir eylem değildir. Özellikle ruhsal yönden etkileri uzun vade de ortaya çıkan ve toplumu etkileyebilecek sonuçlar doğuran bir eylemdir. Bu sebeple de şiddet gören bir kimsenin üzerinde yaratılan etkinin hemen tespit edilmesi çoğu zaman mümkün olamamaktadır.

Şiddet ister devlet kaynaklı ister salt birey kaynaklı olsun gerçekleşen ve ortaya çıkardığı etkiler bakımından fiil benzerdir. Bu sebeple de her ne olursa olsun bir kimseye uygulanan şiddetin mazereti ya da affi olmamalıdır. Bu yolla zarar gören mağdurların hak arama özgürlüğü bulunmalı ve bu suçta sebep olan herkes cezalandırılabilir.

KAYNAKÇA

- 1) ÖZERKMEN, Necmettin; GÖLBAŞI, Haydar. Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, 2012, s 28. Bkz. (Erten, Ardalı, 1996: 143)
- 2) SANCAR, Mithat , ‘Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti’, *Doğu-Batı Dergisi*, 2001, s.27
- 3) AKAN, Özgür, *Hukuk Devletinde Bireyin Özgürlüğü ve Devletin Güvenliği Çatışması*, Hukukun Gündemi, 2011
- 4) KÖSE, Talha (2006,28 Mayıs) *Toplumsal Şiddetin Boyutları*, www.arsiv.setav.org.tr
- 5) SAYGILI, Abdurrahman. "MODERN DEVLET'İN ÇIPLAK SURETİ." *AUHFD59.1* (2010): 61 -97